

## Mizarstvo pri Trevnu in druge obrti na Javorniku

Moj oče Vencelj Treven se je rodil leta 1906 v številni družini Antonije in Janeza Trevena. Ker je bil med otroki prvi fant, so ga starši že zgodaj navajali k vsakdanjemu delu, ki ga na domačiji z veliko zemlje in nekaj živine ni manjkalo. Redili so kravo, prašiče, nekaj ovc in kokoši. Stari ata Janez je bil gradbeni mojster pri železarskih obratih v Trebežu. Kot vsestransko delaven človek si je ob seniku postavil še manjšo domačo delavnico. Ker je bilo pri hiši vedno kaj treba popraviti, je nabavil nekaj orodja in si priskrbel še star »ponk« (mizarsko delovno mizo).

Moj oče se je že zgodaj rad sukal okoli tega »ponka«. Žagal in pilil je tramiče in deščice. Njegova prva izdelka sta bila ptičja hišica in pručka za otroke. Zaradi tega se je že takrat odločil, da bo »tišlar«. Ko je bil šolar, je za pot do šole na Koroški Beli potreboval okoli pol ure, za pot domov pa dosti več časa. Na mamino vprašanje, kje se je tako dolgo mudil, je navadno odgovarjal, da je pri Meniku gledal, kako so »tišlarji« žagali deske za okna in vrata. V tistih časih so žagarji in njihovi vajenci žagali še ročno, »pod roko«. In ker je Vencelj kazal veselje za obdelovanje lesa, ga je ata po končani osnovni šoli peljal k Meniku za mizarskega vajenca. Mojster Vengar ga je rade volje vzel rekoč, da bo moral biti poslušen tudi do starejših pomočnikov. Z ukom je oče začel že naslednji dan. Ker ni bil navajen težkega dela, se je sprva vračal s šihta izmučen. Ata se je pri mojstru večkrat zanimal, kako mu gre pri delu, ta pa ga je hvalil kot marljivega in natančnega vajenca. Pri Vengarju se je Vencelj izučil, postal kvalificiran mizar in pri njem delal še eno leto kot mizarski pomočnik. Tu so bili specializirani za izdelavo stavbnega pohištva. Imeli so svojo žago »venecianko« za razrez hlodovine. Za okna in vrata so uporabljali le kvaliteten les, ki je moral biti gost po rasti, brez grč in stržena ter dobro presušen. Sušiti se je moral dve do tri leta. V nasprotnem primeru bi se okna lahko krivila ali pokala.

Vencelj je v želji po novih znanjih odšel v službo v Savlje pri Ljubljani k mojstru, kjer so izdelovali pohištvo (vseh vrst omare, kuhinjsko opremo, spalnice) iz smrekovine ali iz trdega lesa hrasta, oreha, češnje in mahagonija. Smrekovo opremo so barvali, opremo iz trdega lesa pa lakirali in polirali s smolo (šelak, namočen v špiritu). Izdelano pohištvo so prodajali in montirali v Ljubljani in njeni širši okolici, na Dolenjskem, Notranjskem in Gorenjskem. Po nekaj letih pridobivanja novih izkušenj se je Vencelj

odločil postati samostojni obrtni mizar. V Ljubljani se je pripravljaj tudi za mojstrski izpit in se potem vrnil na domači Javornik, kjer si je v atovi primitivni delavnici uredil delovni prostor. Prva samostojna dela je opravil za prijatelje in sorodnike in se tako pripravil za resno delo po naročilu strank. Ker je prej s celodnevnim delom v Ljubljani dovolj prihranil, se je odločil za gradnjo lastne hiše z obrtno delavnico.

Na Jesenicah se je v restavraciji Kazina seznanil z mlado natararico iz Kamnika. Iskre so preskočile in postala sta obetaven par za dolgo skupno življenje. Vse se je odvijalo zelo hitro. Potem ko so bile opravljene geodetske izmere in pridobljeno gradbeno dovoljenje, je gradnjo hiše zastavil zidarski mojster Belcijan z Javornika. Leto 1930 je bilo za očeta in njegovo izvoljenko Marijo najtežje. A delo pri hiši, nakup opreme za delavnico in priprave na poroko so šle kot po maslu. Zidarji so pridno hiteli, da je istega leta že stala smrečica na strehi. Vencelj je pridobil mojstrski izpit in dovoljenje za vodenje samostojne delavnice z uradnim nazivom Splošno mizarstvo Treven. Poroka je bila mimo, ženin trebušček se je večal v veselem pričakovanju naraščaja. V začetku julija 1931 sta se mlada zakonca vselila v lastno stanovanje v še nedokončani hiši, čez teden dni, 7. julija, pa sem privekal na svet. Rodil sem se ob pomoči babice Terezije Okrožnik z Javornika. Prva leta skupnega življenja so minila v zdravju in zadovoljstvu mlade družinice. Očetovo obrtniško delo se je hitro razvijalo. Kot za vsakega novega obrtnika je bilo tudi zanj pomembno ažurno poslovanje, kvalitetno delo in zmerne cene. Po dokončanju delavnic je s posojilom kupil kombinirani stroj



*Trevnovi leta 1928  
(last Vlado Treven)*

za razrez desk, njihovo poravnavanje in skobljanje. Nato si je nabavil še rezkalni stroj, potreben za izdelavo oken in vrat. Stroje oziroma strojno delavnico je namestil spodaj zaradi lažjega prenosa desk in plošč. V pritličju pa je uredil prostor za štiri mizarske delovne mize, »ponke«. V tej delavnici so bila opravljena ročna dela do končnih izdelkov. Ves čas so bili pri očetu zaposleni dva do trije mizarski pomočniki in vsaj dva vajenca, ki sta skrbela še za čistočo in red v delovnih prostorih. Oče, mojster, je bil tudi strojnik, ki je s pomočjo vajenca opravljal vsa strojna dela. V strojni delavnici pa sem že kmalu pomagal tudi sam in še bolj pogosto v ročni delavnici pri klejenju okenskih okvirov, saj je postopek zahteval tri delavce.

Sam sem po zaključeni osnovni šoli in nižji gimnaziji na Jesenicah nadaljeval šolanje na lesarskem oddelku Srednje tehniške šole v Ljubljani. Tu sem poleg znanja v lesarski teoriji in tehnologiji pridobil tudi praktično znanje v šolskih modernih delavnicah in v različnih slovenskih predelovalnih podjetjih, kot so: Lip Bled, žagarski obrat Tržič, tovarna furnirja in vezanih plošč Javor v Pivki ter tovarna lessonita in iverk v Ilirski Bistrici. Po zaključenem šolanju sem opravljal obvezno enoletno prakso v Novi Gorici, kjer sem v Meblu risal načrte in skice za končne izdelke. Tam sem bil tudi vodič za skupine obiskovalcev, ki so si želeli ogledati proizvodni proces izdelave pohištva. Pomagal sem tudi pri poučevanju v tovarniški vaješki šoli. Iz Nove Gorice sem šel k vojakom v Požarevac v Srbiji. Po treh mesecih »obuke« so nas zaradi zaostrene politične situacije (informbiro) premestili h graničarjem na romunsko mejo. Meja je k sreči potekala po reki Donavi, a vseeno smo bili ves čas v bojni pripravljenosti. Po enem letu vojaščine, ki mi je izostrila pogled na življenje, sem se vrnil domov. Doma mi je oče prepustil vodenje delavnice, saj se je bližal upokojitvi pa še zdravstvene težave je imel. Vse mi je še nekako šlo, le knjigovodstva, davčnih in bančnih poslov sem se težje privadil. A mirno lahko zapišem, da so bili pred 55 leti za zaposlene bolje kot danes urejeni obračuni plač, plačila obveznega zavarovanja in ostale obveznosti.

Da pa je poleg dela obstajala še vrsta drugih aktivnosti, naj zapišem še, da je bil ata Vencelj član številnih društev. Najbolj se je udejstvoval pri Planinskem društvu Javornik-Koroška Bela, saj je nedelje posvečal družinskim pohodom. Udeležil se je tudi delovnih akcij na Pristavi, v Krmi, na Stolu in pri Staničevi koči. Bil je med prvimi člani Obrtne zbornice na Jesenicah in v komisiji za pomočniške izpite mizarskih vajencev. Pri strelskem društvu je bil že takrat, ko so streljali še v Strugah in je pomagal pri gradnji strelišča. Čeprav med vojno ni bil v partizanih, jim je kot aktivni ilegalec pomagal. Upam, da sem nekaj vsega tega podedoval po očetu, saj tudi sam sodelujem v Obrtni zbornici Jesenice in pri Planinskem društvu Javornik-Koroška Bela, kjer sem bil predsednik 12 let.

Pregledal sem tudi stanje ostalih obrtnih dejavnosti, ki so bile na Javorniku še pred koncem 20. stoletja, in prišel do naslednjih podatkov (po dokumentih Obrtne zbornice Jesenice): Gostilne so bile pri Hafnarju, Čebularju, Leskovcu, Koniču, Kosmaču, Jalnu, Žvabu in Muleju. Samostojne trgovine so imeli pri Štravsu, Trevnu, Žvabu,

Jalnu in Planinšku. Imeli smo še manufakturo Grilc, mlekarno Novak, trgovino pri Lorenzu, trgovino koles pri Bručanu, manufakturo Černe, pekarno Horvej in trgovino Jesih. Samostojne trafike so bile pri Dacarju, Koniču in Bošteletu. Nazadnje je bil odprt kiosk ob trgovini Chemo. Peki so bili še pri Čebularju in Škrinjarju, slaščičarna Pretnar pa je bila odprta pri Leskovcu. V Trebežu je obratoval mlin v lasti Vinka Sedeja. Mesarji oziroma mesarija je bila pri Rekarju, Zavrlu, Lukanu in Muleju. Frizerji in brivci Janko Novak, Demak in Franjo Debelak so delali pri Koniču, Bručanu in v Chemu. Dentist je bil France Kučina. Krojači in šivilje s prijavljeno obrtjo so bili pri Brgantu, Kosmaču, Černetu in Udirju. Šivilji sta bili Francka Glavič in Majda Šlibar. Čevljarji so bili Valentin Jenko, Janez Noč in Jaka Svetina (sprva pri Černetu, nato pri Šmidu in Lukanu in na koncu v lastni hiši pri Zupanu). Mizarstvo je bilo pri Potočniku, Meniku in Trevnu; lesostrugar Babič pa je obratoval pri Jalnu. Podkovski kovač je bil pri Kobalu. Prevoznika s konji oziroma furmana sta bila Matevž Izda in Leopold Gasar; avtoprevoznika pa Ludvik Sedej in Lazo Milutinovič. Avtomehaniki so bili Jenkole na Podkočni, Ludvik Sedej in Žarko Marn na Gradnikovi ulici. Podjetje ASP je naslednik avtomehanika Primožiča. Elektrodelaavnico je imel Adi Rozman. Zidarji so bili pri Jenku, Belcijanu, Hameršku in Krenu; soboslikarja pa sta bila Adolf Kristan in Karel Kleindinst. Vodovodna inštalaterja sta bila Stane Vovk in Niko Svetina, klepar pa Jaka Gričar. V zadnjih desetletjih je število registriranih obrti na Javorniku močno upadlo zaradi večje ponudbe v veleblagovnicah, konkurence v industriji in večjih obratih ter manjšega zanimanja za obrtni poklic. V enakem številu, a različna ostajajo gostišča, a bolj kot bufeti in bari z izjemo restavracije Turist in gostišča Pri Čbularju. Od prej številnih trgovin s prehrambenimi izdelki nam ostaja le poslovalnica Mercator. Dobili smo pa trgovino starih in novih izdelkov in prodajalno računalniške opreme. Frizerskih salonov je pet. Nov je kozmetični salon in zdravilec z bioenergijo. Krojaštvo se je ohranilo le pri Černetu. Devet obrtnih dejavnosti je povezanih s prodajo, s popravilom in čiščenjem avtomobilov. Ostaja en avtoprevoznik. Z gradbeno dejavnostjo se ukvarjajo štirje, s kamnosežtvom eden, s komunalno dejavnostjo trije, z obdelavo kovin eden ter s popravilom računalniške opreme in TV sistemov dva obrtnika. Na Javorniku pa ima svoje poslovne prostore še šest zasebnih podjetij, ki služijo z računovodskimi, oblikovalskimi in drugimi storitvami.